

שריפה!

שריפה! עיון מדוקדק מדי, בעמוד הראשון של ספרה של בלה ברעם
"הכבאים באים" 1

מאת שמואל הופרט

שאלו טשרניחובסקי את הבלדה "בעין דור":

"...ובחשכת הליל בלי קשת ושלה
על סוס קל עיר-דורה בא שאלו המלך".

שורת הפתיחה נטועה בלב האירוע. אין דברי הקדמה או הסבר. המיתר מתוח מאותו רגע שבו ממקד המשורר את מבטו בדמויות ובאירועים.

התיאור, החזותי-החושי, נמסר דרך עיניו של השוטר, הרואה את העשן ואת להבות האש. העשן סמיך והאש גדולה. השימוש המתוחכם בפעלים מבליט את המעבר המהיר מן המצב הנינוח-הסביל אל מצב המחייב פעילות דחופה. הקבוע והיציב מומר, בפרק זמן קצר, במשתנה ובפעיל. רק פעולה דרמאטית תציל את

מול הזית הבוער, בכבר,
עמד שוטר על המשמר,
ראה עשן עולה אל השמים,
עשן סמיך ולהבות של אש.
מיהר אל הירקן אפרים,
ביקש:

— חייג אל מכבי האש!

4 2 2 2

בלה ברעם פותחת את ספר השירים בתיאור מעמד דרמאטי: בית עולה בלהבות. המחברת אינה מוסרת את הרקע לאירוע. אין יודעים מדוע פרצה הדליקה. האם מקרה הוא או יד זדונית בה. "האני הדובר בשירים" מתעלם במודע מן האי-רועים שקדמו להתרחשות שבה צופה השוטר. בדרך זאת, ממש, פותח המשורר

1. בלה ברעם, "הכבאים באים", הוצאת דביר, תל-אביב, תשכ"ג.

יושבי הבית. שני הפעלים הראשונים (עמד ראה) הם בבניין קל. הם מציינים את הפעולה הסטאטית. שלושת הפעלים הבאים הם בבניין פיעל (מיהר, ביקש, חייג), המציין פעולה אקטיבית, מהירה. השימוש בציווי מבטא הן בקשה והן צו. פתיחה סוערת לשרשרת של פעולות דחוף פותחת בצענה בהמשך העלילה.

וכך אנו עדים לפיתוחה של תבנית שירים דרמאטית: בית בוער. השוטר, שעמד על המשמר, ננער מעמידתו הקפדנית אה ורץ אל הירקן אפרים. הוא מצווה על הירקן לחייג אל מכבי האש.

האם יגיעו הכבאים בזמן? האם יצילו את רם הפעוט? (הנזכר בעמודים הבאים) סימן השאלה מבטא את הסקרנות, המלווה דאגה אנושית-חמה. הסקרנות והדאגה יוצרים את המתח.

כבר בנקודה זאת ברור שהמחברת אינה מבקשת לזעזע את הפעוטות, שלהם מיועד ספרה. שהרי בעיר, שבה עומד שוטר על המשמר, יש מי שיציל את הילד מן הלהבות. אותו בטחון, הנרמז בשורות הפתיחה, מהווה מעין איזון ליסודות הדרמאטיים שבתשתית היצירה.

בשמונה שורות הפתיחה **החריזה מגוונת**. שתי השורות הראשונות חורזות חריזת צמדנים. התבנית המקצבית של חריזת צמדנים. התבנית המקצבית של התיבות החורזות היא אנאפסטית (בפפר / המשמר). כל תיבה כוללת יחידה מקצבית שלמה. בכך מודגשת האיכות הקבועה הסטאטית של המציאות המתוארת. ההטעמה מלרעית וממילא החריזה זכרית. בשש השורות הבאות, עם גבור המותחן, חל שינוי בחריזה. יש כאן חריזה מסורגת עם גיוון של חריזה סוגרת. השו-

רות נחרזות: אאבגבגבג. בתיבות הנחרזות (השמים, / אש, / אפרים, / ביקש: / האש! / 2) מציין המצלול האונאמטור פאי את שני היסודות המרכזיים בספר כולו: המים והאש. שנים מתוך ארבעת היסודות שמהם מורכב העולם על-פי המיתוס הקדום. מים ואש. חיים וחורבן המתמודדים מאז ומעולם. האש נזכרת פעמים בצורה מפורשת ופעם נכללת במובלע בתיבה ביקש. המים, שבשלב זה מצויים רק בגדר הנכסף והמצופה, נרמזים בתיבה השמים (=שם מים), בשמו של הירקן — אפרים ובחזרה, המרובעת על הספרה שתיים.

חרוזי האש האלימים הם חרוזים זכריים (מלרעיים). ואילו חרוזי המים הם חרוזים נקביים (מלעליים). מכך ניתן אולי להסיק שהמחברת רומזת **למתח אירוטי** בין היסודות. וזאת למרות העובדה שלא כל הפעוטות עשויים לקלוט את האיזכור התנכי ("שיר השירים" ה, 7): מים רבים לא יוכלו לכבות את אש האהבה.

המקצב אינו אחיד. הוא תואם את התפתחות האירועים שבשיר הפתיחה. כך, למשל, מתקצרת השורה השישית לתיבה אחת, שהיא יאמב שלם: ביקש: מלה מתחננת-צועקת שבעקבותיה בא הציווי לירקן.

השורה האחרונה אינה כתובה במלים — אלא בספרות. חמש ספרות שהראשונה שונה מאופקת (יאמב בהטעמה מלרעית — זכרית) ואילו ארבע הספרות הבאות חוזרות על עצמן, תוך הדהוד של הקריאה הנואשת למים (המקצב: טרוכאי, בהטעמה מלעילית — נשיית). השריפה מתרחשת **במקום הניתן לזי-**

הוי. בכיכר של עיר עברית (ר' בהמשך) עומד שוטר ורואה את הבית הבווער. הזהות העברית נרמזת בשמו של הירקן: אפרים. שם עברי־מקראי.

ניתן לייחס לתיאור שלפנינו גם **משמ־עות סמלית**. הבית הבווער עשוי לסמל את העיר, את המדינה או את העולם העולים בלהבות. אש האורבת למין ה־אנושי כולו מכוחות הרסניים חיצוניים או מכוחות אלימים פנימיים. אש הכליון והיצר.

המחברת, המודעת, ככל הנראה, לת־מונה המסויימת שהיא מתארת, בטוחה שניתן להתגבר על כל המכשולים. בטחון זה ניתן לתארו כאמונה בהשגחה, במובן המסורתי־הדתי. שהרי מי שמתאר את השוטר, העומד על המשמר, מתכוון, בקומת המרתף (כהגדרתו של סדן) גם לנאמר בתהילים (קכא 4): הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל. השומר הוא הדי־מוי המסורתי של הקב"ה. של ההשגחה האלוהית. מצב התנומה והשינה מסמל

את המצב הלילי, שבו שולטים כוחות הסיטרא אחרא. מן השינה אך כפסע אל המוות. העירנות היא סמל החיים. בהקשר זה ניתן להסתייע גם במצלול, שיש לו משמעות סמנטית. התואר — הבווער כולל את הצליל — ער (צליל המצוי גם בתיבה שוטר) וכך, בתוך תוכה של הבעירה, מתקיימת גם העירנות, שממנה ובה תבוא הגאולה. שהרי עירנות השוטר היא שתציל את יושבי הבית.

השומר־השוטר שומר על ישראל. על העיר העברית. וממילא נרמזת גם **הגאוו־לה במישור הלאומי**.

יש בוודאי קוראים העשויים להציע פיענוח אחר, אולי מורכב יותר, לשמונה שורות אילו. הרשות, כמובן, נתונה. מענ־יין היה לשמוע את חוות דעתם של בני השלוש והארבע, שלהם כתבה בלה ברעם את ספרה. אלא שבחינה של התגובות של הפעוטות, ואולי גם של האמהות והגננות, היא עניין למאמר נוסף.